



USTOZ SHOGIRD TIZMI ASOSIDA TALABALARNI METODIK TAYYORLASH MEXANIZMLARI

Dehqanova Muborakxon G'iyoziddin qizi

CHDPU, Maxsus pedagogika kafedrasi o'qituvchisi

Annottatsiya: Ushbu maqolada eshitishida nuqsoni bo'lgan farzandlari bor ota-onalar uchun daktilemani oson usulda o'rgatishlari uchun ko'rsatmalar berilgan.

Abstract: This article provides guidelines for parents of hearing-impaired children to teach typing in an easy way.

Kalit so'zlar: eshitishida nuqsoni bo'lgan bolalar, daktilema, individual, yondoshuv, o'ng qo'l qoidasi.

Key words: hearing-impaired children, typing, individual, approach, right-hand rule.

Zamonaviy ta'limning asosiy xususiyatlaridan biri – bilim paradigmasidan kompetensiyaga o'tish deb hisoblanishi kerak. O'qishga bilimga asoslangan yondashuvni kompetensiyaga asoslangan yondashuv foydasiga rad etish yangi jahon standartlariga e'tibor qaratgan holda zamonaviy ta'lim tizimini modernizatsiya qilishning dolzarb muammolari bilan bog'liq.

Mamlakatimizda ustoz-shogirdlik bo'yicha tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ko'plab ta'lim va biznes tashkilotlari ustoz-shogirdlikni tizimning strategik muhim elementi deb bilishadi. Ular talabalar va ustozlarni nafaqat ta'lim orqali olingan bilim, ko'nikma va malakalarni yetarli darajada egallash qobiliyatini, balki mustaqil ravishda yangi ko'nikma va malakalarni shakllantirish qobiliyatini rivojlantirish vazifasini ta'kidlaydi. Natijada ustoz-shogirdlik modellarining o'zi o'zgarmoqda: ustoz-shogirdlik munosabatlari ishtirokchilarining mumkin bo'lgan tarkibi, ustoz-shogirdlik ko'lami, o'zaro aloqa jarayonining o'zi va uning yordami bilan hal qilingan muammolar doirasi kengaymoqda.

Ustoz-shogirdlik – bu ishonch va sheriklikka asoslangan norasmiy o'zaro boyituvchi muloqot orqali tajriba, bilim, ko'nikma, malaka, meta-kompetensiya va qadriyatlarni shakllantirish uchun universal texnologiya.



Ustoz-shogirdlik shakli – bu asosiy faoliyat va ishtirokchilarning pozitsiyasi bilan belgilanadigan muayyan rolli vaziyatda bo‘lgan ustoz juftlik yoki yakka guruh ishini tashkil etish orqali maqsadli modelni amalga oshirish usuli.

Ustoz-shogirdlikni amalga oshirish shartlariga qarab quyidagi shakllarga bo‘linadi: “shogird – shogird”, “o‘qituvchi – o‘qituvchi”, “talaba – shogird”, “ish beruvchi – shogird”, “ish beruvchi – talaba”. Ushbu shakllarning har biri o‘qitish kasbiy faoliyat bosqichini va tizimning uchta ishtirokchisining dastlabki asosiy talablarini hisobga olgan holda qisman o‘zgartirilgan yagona ustoz-shogirdlik metodologiyasidan foydalangan holda ma’lum bir qator vazifalar va muammolarni hal qilishni o‘z ichiga oladi.

Ustoz-shogirdlikning turli shakllarining xususiyatlarini sifatli taqdim etish uchun ustoz-shogirdlik yordamida hal qilingan muammolar vazifasini va har bir alohida holatda mavjud bo‘lgan tizimni alohida ko‘rib chiqish kerak.

Oliy ta’lim muassasasi talabasining quyidagi muammolari ustoz-shogirdlik yordamida hal qilinadi:

- o‘qish va o‘z-o‘zini rivojlantirish uchun past motivatsiya, yomon akademik ko‘rsatkichlar, yuqori sifatli o‘zini o‘zi boshqarishning yo‘qligi;
- ta’lim trayektoriyasini tanlash va kelajakda kasbiy faoliyatni amalga oshirish uchun zarur bo‘lgan ongli pozitsiyaning yo‘qligi;
- o‘quv dasturi doirasida yuqori sifatli o‘zini o‘zi anglashning mumkin emasligi;
- faol fuqarolik pozitsiyasini shakllantirish uchun shart-sharoitlarning yo‘qligi;
- ijodiy rivojlanish, martaba va boshqa imkoniyatlar vektorlarini o‘z-o‘zini tanlash istiqbollari to‘g‘risida past xabardorlik;
- *identifikatsiya inqirozi, yo‘q qilish yoki qiymat va hayotiy pozitsiyalar va yo‘nalishlarning past darajasi;
- gorizonta va vertika ijtimoiy harakatga to‘sqinlik qilaigan ziddiyat, rivojlanmagan muloqot qobiliyatlari;
- meta-fan ko‘nikmalari va meta-kompetensiyan shakllantirish uchun shart-sharoitlarning yo‘qligi;
- ta’lim dasturlariga, iqtidorli talabalarni rivojlantirish dasturlariga kirishning yuqori



chegarasi;

➤ hissiy barqarorlikning pasayishi, kelajak uchun aniq istiqbollarning yoʻqligi va muntazam ravishda sifatli qoʻllab-quvvatlash fonida oʻsmirlikning umumiy qiyinchiliklari bilan bogʻliq psixologik inqirozlar;

➤ (yangi) taʼlim jamoasida moslashish muammolari: psixologik, tashkiliy va ijtimoiy.

Ayni paytda davlat taʼlim standartlari faqat vaqtning qiyinchiliklariga javob bermaydigan va ishlab chiqarish yoki biznes vakillarini jalb qilishni talab qiladigan asosiy va kasbiy kompetensiyalarni shakllantirish zarurligini toʻliq qamrab oladi. Shu munosabat bilan, kompetensiya yondashuvi doirasida yangi vazifa – meta-kompetensiyalarni shakllantirish aniqlanishi kerak.

Taʼlimni individuallashtirish oʻquv jarayonini shunday tashkil etishni nazarda tutadi, bunda har bir yangi vazifani bajarish talabalardan mustaqil ishlashni va oʻz fikrlarini oshirishni talab qiladi. Shu bilan birga, barcha talabalar yoshi va individual farqlarini hisobga olgan holda tarbiyaviy ishlarga jalb qilinadi va belgilangan vazifalarga mustaqil ravishda erishadi.

Bunga erishish uchun har bir shogird bajarilishi mumkin boʻlgan vazifani olishi kerak, uni bajarish maʼlum bir keskinlikni talab qiladi, chunki faqat mashaqqatli mehnatda zarur shaxsiy fazilatlar rivojlanadi.

Taʼlimni individuallashtirish akademik muvaffaqiyatsizlikning oldini olishning samarali vositasidir. Tajriba shuni koʻrsatadiki, muvaffaqiyatsizlikning sababi koʻpincha barcha talabalar oʻrganilayotgan materialning mohiyatini tashkil etuvchi muhim, asosiy masalalar, namunalar, sabab-oqibat munosabatlarini tushunmaydilar. Vaqt oʻtishi bilan sezilmasdan, dastlab kichik boʻshliq asta-sekin chuqurlashadi, unga yangi boʻshliqlar qoʻshiladi. Shunday qilib, asta-sekin shogird faoliyati muvaffaqiyatsiz boʻladi.

Taʼlimni individuallashtirish oʻquv jarayonini shunday tashkil etishni oʻz ichiga oladi, bunda ustoz har bir shogirdining yuqori darajadagi oʻquv (aqliy, kognitiv, mehnat) faoliyatiga erishadi, guruhning barcha shogirdlari oʻz imkoniyatlarini toʻliq darajada ishlaydi. Biroq har bir talabaning oʻquv faoliyatining yuqori darajadagi faolligi zarurligini taʼkidlab, ustoz har bir shogirdini yaxshi bilish, doimiy ravishda “zaif” darajasini “oʻrtacha”,



“o‘rtacha” darajasini “kuchli” darajasiga ko‘tarish, “kuchli”ning qobiliyatlari va qiziqishlarini rivojlantirish kerak.

Ko‘pgina ustozlar pedagogik kuzatuvlarning kundaliklarini yuritadilar, unda ular o‘z shogirdlarining eng xarakterli shaxsiy fazilatlarini, ularning kasbiy va ijtimoiy yetuklik ko‘rsatkichlarini qayd etadilar. Bunday kuzatuvlarni qayd etish va tahlil qilish o‘quv jarayonini individuallashtirish darajasini oshirishga imkon beradi.

“Ustoz-shogird” an‘anasi hamkorlikning eng kamida uchta sub‘yekti: shogird, ustoz va ish bergan tashkilot manfaatlarini ifoda etadi. Yosh mutaxassis bilimlar oladi, malaka va ko‘nikmalarini, o‘z kasbiy darajasi, qobiliyatini oshiradi, kasbiy (malakaviy) rivojlanadi, ustoz butun adaptasion muhit bilan konstruktiv munosabatlar qurishni o‘rganadi, o‘zi ishlayotgan soha, tizim, tashkilot haqida axborotga ega bo‘ladi. Bu orqali tashkilot kadrlar tayyorlashning madaniy va kasbiy darajasini yaxshilaydi, hamkasblar o‘rtasidagi munosabatlar ochiqlashadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Dehqonova, M. (2023). KORREKSION MASHG‘ULOT RAHBARI OSTIDA RITMIK HARAKATLARNI TAKRORLASH VA UNING SAMARADORLIGI. *Молодые ученые*, 1(1), 34-35.
2. Dehqonova, M. (2023). KORREKSION MASHG‘ULOT RAHBARI OSTIDA RITMIK HARAKATLARNI TAKRORLASH VA UNING SAMARADORLIGI. *Молодые ученые*, 1(1), 34-35.
3. Dehqanova, M. (2023). O‘QUVCHILARNING MUSTAQIL FIKRLASH JARAYONLARINING DINAMIKASI. *Центральноазиатский журнал образования и инноваций*, 2(10 Part 3), 173-176.
4. Farangis, I. (2023). NUTQI TO‘LIQ RIVOJLANMAGAN BOLALAR LUG‘ATINING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI. *PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF SCIENCE AND EDUCATION*, 1(16), 53-57.
5. Saparovna, G. A., Abdumajitovna, A. S., Sirojovna, I. O., Qizi, D. M., & Azizovna, E. N. (2023). The Uniqueness of Inclusive Higher Professional Education in Uzbekistan. *Journal of Advanced Zoology*, 44.